

**МОЛОДІЖНЕ ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК НАЦІОНАЛЬНА
ДОКТРИНА МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ**

В публікації проаналізовано сучасні передумови та засади формування доктрини розвитку молодіжного інноваційного підприємництва за умов боротьби з молодіжним безробіттям та переходом до моделі «економіки знань». В результаті дослідження визначено ключові галузі за сферами інноваційної зайнятості молоді та визначено елементи системи формування інноваційного потенціалу молоді для розвитку молодіжного підприємництва.

Ключові слова: молодь, підприємництво, інноваційна діяльність, інноваційний процес, молодіжне інноваційне підприємництво.

I. DUMANSKA
Khmelnitsky National University

INNOVATIVE YOUTH ENTREPRENEURSHIP AS A NATIONAL DOCTRINE OF ECONOMIC MODERNIZATION

Abstract – This publication analyzes current conditions and principles of the doctrine of the formation of the youth innovative business environment for combating youth unemployment and the transition to a model of "knowledge economy". The study identified key areas for the field of innovative youth employment and identified elements of the formation of innovative potential of young people to develop youth entrepreneurship.

Thus, the promising areas of youth employment is an innovative high-tech industry sector ICT and social services, where a variety of financial incentives to enhance the development of youth entrepreneurship. The current system of forming innovative potential of young people to develop youth entrepreneurship define: the state of our country, which makes institutional environment in the country, the level of financial support the majority of Ukrainian citizens who can not adequately generate innovative potential of young people to the level of developed European countries, the total system of secondary and higher education, which requires further rethinking the content of educational services aimed at training entities in a market environment that provides for the introduction of new information technologies and innovative methods in the educational process; continuous "brain drain of young" abroad, which reduces the quantity and quality of qualified young professionals in Ukraine, unemployment among graduates with economic and legal background as legal and economic environment is not conducive to their self-employment and start a business, a low level of general social and cultural development, which suggests passivity and reluctance of youth socialization in society, reducing opportunities for creative enrichment versatile.

Keywords: youth, entrepreneurship, innovation, process innovation, innovative youth entrepreneurship.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах модернізації економіки України відбувається якісний перехід до моделі «економіки знань», де інновації змінюють сировинні матеріали, що були домінуючим чинником минулої індустріалізації. Критична маса молодих підприємців-інноваторів з їх здатністю до активної інноваційної діяльності сприяє соціально-економічним та техніко-технологічним змінам, що є особливо актуальним для поглиблення розвитку постіндустріальних тенденцій у вітчизняній економіці. За таких умов виникає необхідність побудови доктрини становлення молодіжного інноваційного підприємництва в Україні на зламі фінансових криз та переходу до стабільного розвитку.

Аналіз досліджень та публікацій. В умовах реального часу актуальними є напрацювання щодо вирішення проблем становлення та розвитку інноваційного підприємництва С. Вовканича, Л. Семів, Р. Семів, О. Риндзака, Д. Мельничука, Л. Лісогора, А. Колота. Проблеми молодіжного підприємництва у своїх дослідженнях порушують такі вітчизняні учені, як Ю. Белкін, М. Головатий, О. Грішнова, І. Демченко, В. Дрижак, Н. Комарова, Я. Немирівський, О. Стефанишин та інші. Відомими іноземними теоретиками постіндустріального суспільства вважають П. Торенса («економіки ідей»), Е. Тоффлера («інформаційної економіки»), П. Друкера («економіки знань») та Р. Флоріду («креативної економіки»), публікації яких є актуальними в розрізі тематики щодо формування нових концептуальних засад розвитку інноваційного підприємництва молоддю.

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Поряд з тим, наявні напрацювання вітчизняних та закордонних науковців не містять постулатів, яких має дотримуватись держава задля створення сприятливих умов розвитку молодіжного інноваційного підприємництва, реалізації перетворень малого та середнього бізнесу як підґрунтя для інновацій та започаткування підприємництва молоддю із незначними капіталовкладеннями. Саме тому виникає необхідність поглибленого дослідження поетапного формування інноваційного потенціалу молоді в Україні, ступінь використання якого у найближчому майбутньому визначатиме рівень розвитку держави.

Постановка завдання. Охарактеризувати сучасні передумови та засади формування доктрини розвитку молодіжного інноваційного підприємництва за умов боротьби з молодіжним безробіттям та переходом до моделі «економіки знань».

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах молодіжне підприємництво є доволі важливим елементом формування середнього класу, а тому його підтримка має стати основним завданням державної політики. Підтримка молодих людей, їхнє залучення до творчої, активної участі в житті суспільства – це інвестиції в розвиток стратегічних ресурсів держави. Підтримка розвитку малого

підприємництва, і безпосередньо малого бізнесу серед молоді, в умовах економічної кризи – вкрай важливий напрямок державної політики. Вивільнення працівників, зростання безробіття, інфляційні процеси є викликом системі державного управління. За таких умов мале підприємництво зосереджується саме на створенні робочих місць та стимулюванні самостійної економічної діяльності. Держава ж має залучати до самостійної підприємницької діяльності вільну робочу силу. Це можливо в законодавчому аспекті шляхом законодавчого закріплення поняття «молодий підприємець», «молодіжне підприємництво»; в економічному аспекті шляхом лібералізації ведення господарської діяльності, зменшення кількості обов'язкових процедур податкового та бухгалтерського обліку та спрощення правил перевірок умов ліцензування, сертифікації та інших норм технічного регулювання; в освітньому – шляхом подолання віддаленості системи освіти від умов бізнесу в країні, організації профорієнтаційної роботи на рівні навчальних закладів різного рівня, регулювання і планування державного замовлення, прогнозування потреби фахівців тощо. Державна політика розвитку малого підприємництва має стати поштовхом до децентралізації та деконцентрації влади, зміщенням акцентів з національного рівня на рівень місцевого самоврядування й місцевої влади.

Саме тому проголошення найважливіших пріоритетів розвитку молодіжної політики є стратегічним завданням держави. Успішна реалізація проголошених пріоритетів приведе до якісних змін в суспільстві, модернізації всіх сфер суспільного життя. У цьому процесі велику роль повинна відіграти сама молодь, адже включення молоді у процеси прийняття рішень є основною умовою розвитку інноваційного потенціалу держави.

Нова модель системи управління молодіжною сферою має бути відкритою і демократичною, в якій передбачається забезпечення державного управління з урахуванням громадської думки на центральному та регіональному рівнях. Соціальне партнерство є обов'язковою умовою ефективного управління та розв'язання нагальних проблем молоді. Ключовим у цьому процесі повинен стати розвиток молодіжного підприємництва. Держава та суспільство мають забезпечити випереджальний та інноваційний розвиток молодіжного підприємництва, рівні можливості для розкриття творчого, професійного, інтелектуального потенціалу молоді, набуття молоддю професійного досвіду, конкурентоздатність на ринку праці, якісну освіту [1].

Проте, упродовж усіх років незалежності держави влада лише декларувала своє партнерство з бізнесом, а не здійснила рішучого кроку, який би суттєво поліпшив умови ведення бізнесу в Україні. Інституції та програми підтримки підприємництва, які є в Україні, скеровані, головним чином, на вирішення другорядних, а не ключових проблем розвитку бізнесу. Вони, швидше, створюють видимість співпраці між бізнесом і владою і часто насправді просто відволікають від вирішення головних проблем.

Оцінка кількісного складу соціальних верств населення вказує на те, що то рівень безробіття молоді є найвищим. Крім того, молоді люди стикаються із проблемами так званого «першого працевлаштування», оскільки не мають досвіду роботи. Проблема з молодіжним підприємництвом в нашій країні системна. Для підтримки підприємництва потрібно провести реформи у сфері оподаткування, системі освіти, в цілому реформувати державний підхід до цієї проблеми. Таким чином, пропонуємо такі основні завдання розвитку молодіжного підприємництва:

1. Сприяння розвитку підприємницького сектору як невід'ємної частини економіки.
2. Адаптація молоді до умов ринкової економіки.
3. Створення умов для активізації молодіжного підприємництва.
4. Запровадження ефективних механізмів співробітництва органів державної влади і громадських об'єднань молодих підприємців для розв'язання соціально-економічних проблем.
5. Удосконалення інфраструктури підтримки молодіжного підприємництва, елементи якої надають інформаційно-консультаційну та методичну допомогу у створенні та функціонуванні суб'єктів підприємництва.
6. Розширення можливостей молоді для отримання кредитів та інвестицій на провадження підприємницької діяльності;
7. Зменшення соціально-психологічної напруженості серед молоді [2, с. 412].

Поява доктрини розвитку молодіжного підприємництва та боротьби з молодіжним безробіттям є відповіддю на потреби сьогодення у реформуванні молодіжної політики. Інноваційний характер доктрини покликаний забезпечити послідовну розробку концепцій, стратегій, політичних рекомендацій, програм дій Уряду, місцевих органів влади та суспільства, спрямованих на реалізацію її положень.

За правильної державної політики розвиток молодіжного підприємництва сприятиме зменшенню безробіття серед молоді, а відповідно і соціальної напруженості. Фактори, що ускладнюють розвиток молодіжного підприємництва, у співставленні з заходами їх подолання надані на рис. 1.

Посилення напруженості з первинним працевлаштуванням молоді в сучасній економіці України, зростання офіційного і прихованого безробіття (загалом рівень безробіття (за методологією МОП) в середньому за шість місяців 2013 р. дорівнював 6,5 % економічно активного населення працездатного віку). Сума невиплаченої заробітної плати на 1 січня 2013 р. становила 1123,5 млн грн [3], велика різниця в оплаті праці на державних і недержавних підприємствах призвели до переорієнтації молоді на працю в приватному секторі.

Сучасна українська молодь має набагато більше можливостей для реалізації ніж покоління їх

батьків за часів радянської влади. Насамперед це стосується реалізації підприємницьких здібностей молодих людей. Проте, на жаль, досить невелика кількість молоді може розпочати здійснення своєї підприємницької діяльності. За статистичними підрахунками не більше 8–10% молодих людей є підприємцями. При цьому, як стверджують соціологи, серед молоді постійно зростає коефіцієнт соціальної напруженості. Суть цієї причини зумовлена економічними проблемами, що виникли на тлі економічної кризи та стримують розвиток молодіжного підприємництва (табл. 1).

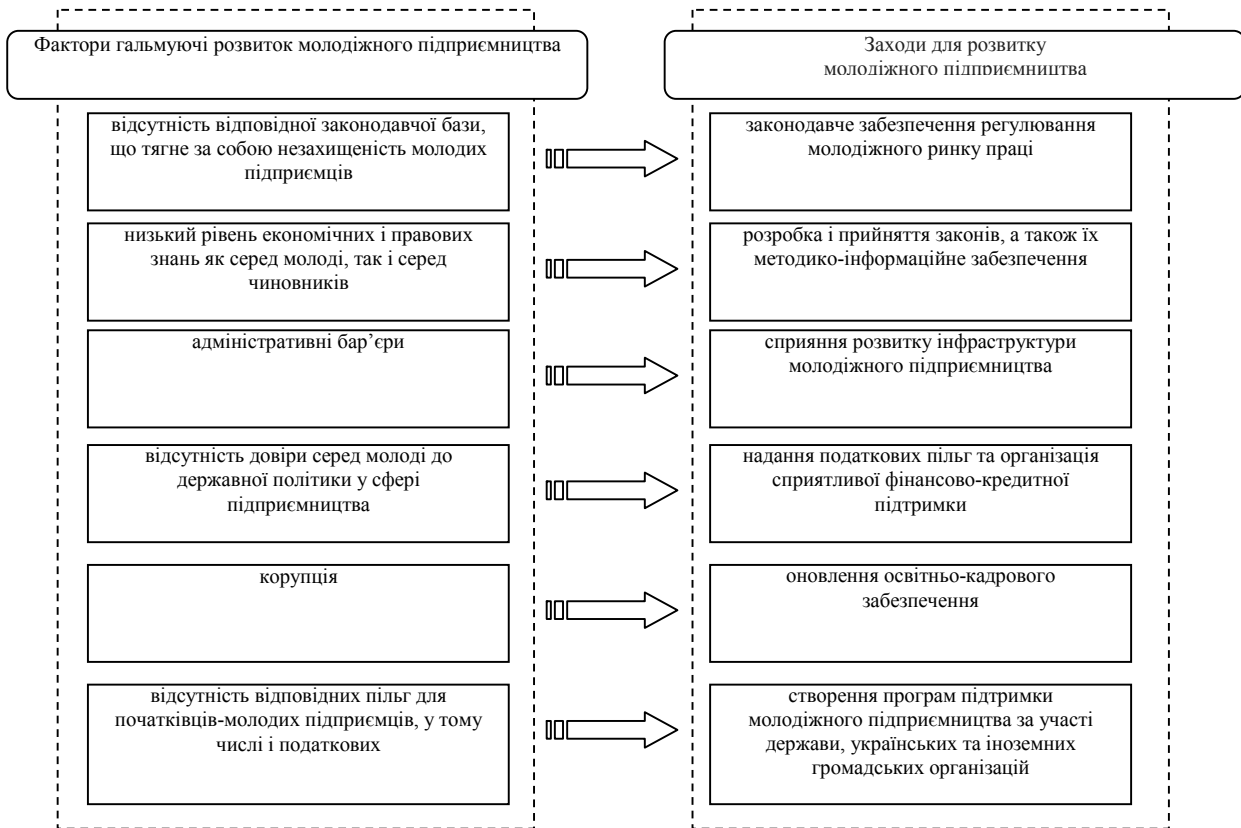

Рис. 1. Схема оптимізації гальмуючих факторів розвитку молодіжного підприємництва в сучасних умовах

Нерозвиненість інфраструктури, розрізненість підприємницької діяльності, слабка інформованість про спеціалізовані загальнодоступні організації по наданню навчальних, консультаційних і інформаційних послуг перешкоджає становленню цивілізованого підприємництва, залишаючи підприємця один на один з безліччю складних економічних, фінансових, технологічних, організаційних питань. Погано налагоджена взаємодія регіонів, як у плані обміну інформацією та досвідом у розвитку підприємництва, так і в плані організації практичної, господарської взаємодії підприємців різних регіонів між собою. Не вирішуються питання розвитку молодіжного підприємництва.

Таблиця 1

Типи економічних проблем становлення та розвитку молодіжного підприємництва в Україні

Тип проблеми	Характеристика змісту
1	2
Проблеми, пов'язані з профорієнтаційною роботою на рівні навчальних закладів різного рівня підготовки студентів до праці	Низький рівень знань, практичних навичок у випускників ВНЗ, як наслідок, молодь не цікава підприємцю, і не хоче адаптуватись до потреб працевлаштування
	Віддаленість системи освіти від умов бізнесу в країні: немає можливості студентами отримати «реальну практику» на підприємствах
	Непоінформованість про різні аспекти підприємницької діяльності
	Завищений рівень самооцінки у молоді, випускників ВНЗ: молодь не адаптована до сучасних реалій
	Проблема якісної освіти, і як наслідок, якісних фахівців
	Проблема виховання з дитинства у родині, відношення до праці; висока залежність школярів від батьківського рішення, де навчатись
	Неможливість суміщення навчання на стаціонарі, і працювати, відсутність гарантій оплати короткотермінової роботи для студентів
Відсутність зв'язку між учбовими закладами та підприємствами на предмет проходження виробничої практики	

1	2
Проблеми, безпосередньо пов'язані з працевлаштуванням	Складність реєстрації на біржі
	Проблема відсутності вакансій
	Використання випробувального терміну при працевлаштуванні для експлуатації молоді
	Замкнуте коло, в яке потрапляють молоді фахівці-випускники: на роботу не беруть, оскільки немає досвіду, а досвіду не може бути, оскільки їх ніхто не бере на роботу
	Дискримінація за віком
	У молоді немає цінності трудової книжки, важлива тільки висока оплата праці
	Неготовність самих наших підприємств за технічними та іншими умовами праці до вимог молоді (застарілі технології, обладнання, умови праці)
	Проблема обману на ринку праці: з'являються вакансії, беруть на них молодь, але за місяць звільняють, майже не оплатив працю
	Проблема негативного іміджу молоді у працедавця
Проблеми державних установ	Пасивність студентів, особливо комерційних ВНЗ через недостатнє інформування щодо програм та проєктів, які реалізуються в місті
	Центри соціальних служб для молоді можуть тільки консультувати молодь, а не здійснювати реальні дії
	Проблема неузгодженості дій між різними уповноваженими державними органами – проблеми координації зусиль між різними відомствами
	Проблеми дітей сиріт та молоді, що повертаються з місць позбавлення волі як проблема квот для окремих верств населення і реєстрації в центрах зайнятості.

При формуванні політики у сфері молодіжного підприємництва важливу увагу слід приділяти інноваційному розвитку, зокрема доволі актуальним є підтримка молодих підприємців, які працюють у сфері інформаційно-комунікативних послуг.

Поряд з цим, за розрахунками Е. Радера, віце-президента з технічної стратегії Microsoft, зростання ІТ-ринку в Україні щорічно становить 25–30 %, а саме тому в нашій країні нині спостерігається активне інвестування в базову інфраструктуру. Тому Україна зараз готова до великого стрибка в економіці через високий рівень освіти. Українська економіка, спираючись на інформатизацію, може ще довгі роки демонструвати могутнє зростання. За твердженням Е. Радера, недавно відома американська корпорація придбала програми, розроблені українськими фахівцями, а це свідчить про високий рівень підготовки українських фахівців і реальну конкурентоспроможність України в глобальній інформаційній економіці.

Головним сектором інноваційної діяльності молодих підприємців в Україні є сфера соціальних та інформаційно-комунікаційних послуг. Тому актуальним є визначення поняття «молодіжне інноваційне підприємництво», яке, на наш погляд, є інтелектуальною діяльністю ініціативних, творчих індивідів (до 35 років) з метою виробництва новітніх економічних благ, отримання прибутку (доходу) на основі ефективного використання економічних ресурсів.

Передумовою прискореного розвитку молодіжного інноваційного підприємництва в Україні є активне формування особистості українського підприємця, оскільки згідно з теорією «вроджених здібностей» вважається, що генетичну схильність до підприємництва виявляє не більше 5–7 % від населення країни. Однак такий погляд гостро критикують, бо підприємницький хист, як засвідчує практика та емпіричні дослідження, можна також формувати через систему професійної освіти у людей, мотивованих підприємництвом.

Оскільки економіка України є ринковою, то важливого значення набуває створення сприятливих умов у суспільстві для появи широкого прошарку підприємців. Підприємницька діяльність – це передусім вияв людської активності. Основою активності є мотивація. Дослідження мотиваційних спонукань до підприємництва в інформаційних суспільствах свідчить, що мотиви заробити гроші, досягти власного матеріального добробуту наявні в системі стимулів до підприємництва, але відіграють лише допоміжну роль.

Українських громадян підприємництво приваблює як можливість діяти самостійно, нагода виявити себе і свої здібності, а також шлях досягнення високого рівня життя. Студентська молодь, як стверджують результати нашого дослідження, головно прагне самостійності, 25 % опитаних хочуть заробляти собі на життя, 21 % – отримувати високий дохід [4, с. 124].

Отже, в економічно розвинутих країнах молоді люди йдуть у підприємництво для власної сатисфакції і задоволення, а в Україні передусім задля досягнення високого рівня життя, поліпшення свого матеріального становища.

Підприємництво як інноваційний процес забезпечує вищий рівень економічного розвитку країни. Підприємницькі інновації дають змогу розкрити творчий потенціал молодої людини, так як його реалізації сприяє інноваційний тип поведінки, заснований на цілеспрямованості дій, направлених на результат і досягнення поставленої мети. Для інноваційної поведінки характерне розширення завдань і цілей творчого процесу, вихід за межі традиційного. Саме наявність у суспільстві певної критичної маси молодих

підприємців-інноваторів з їх здатністю до активної інноваційної діяльності сприятиме соціально-економічним та технологічним змінам, що особливо актуальним є для поглиблення розвитку постіндустріальних тенденцій у вітчизняній економіці. Адже прояви творчості в підприємстві – це інновації, які створюють нових споживачів і нові ринки, а отже, забезпечують ринкове лідерство.

Вищу освіту в галузі підприємництва в Україні можна здобути у державних і недержавних навчальних закладах (III–IV рівнів акредитації). Крім того, набуває поширення здобуття бізнес-освіти як другої чи третьої вищої освіти. Значний прошарок української молоді сьогодні навчається також в різних європейських країнах, стажуються, практикують і викладачі вищих навчальних закладів. Це також сприяє розширенню підприємницької освіченості української молоді. Світовий досвід з відповідальності бізнесу за підготовку молоді до підприємництва є важливою підмогою у царині поширення і поліпшення якості національної підприємницької освіти та наближення її до вимог сучасної практики. Вважаємо, була б доцільною реалізація ідеї відповідальності бізнесу за підготовку кадрів і в Україні. Така ідея втілена, наприклад, в США у вигляді Закону «Про партнерство у виробничому навчанні», у Великобританії простежується також тенденція переходу від загального шефства і меценатства до рішучішого втручання безпосередньо у навчальні програми, в технічне забезпечення навчання тощо. Наприклад, корпорації виділяють кошти на придбання необхідного обладнання, навчальні програми, узгоджені з Міністерством освіти і науки та відповідають вимогам, зокрема, місцевої електронної промисловості.

У Німеччині фірми підтримують університети, засновуючи професури, яких тепер налічується понад 300. Зокрема, фірма з виробництва програмного забезпечення SAP відкрила кафедру підприємництва й інновацій в Дрезденському технічному університеті. Тут студенти економісти та інженери спільно розробляють бізнес-плани і готуються стати підприємцями.

Отже, підвищується конкурентоспроможність університетів, освоюються нові галузі дослідження. Підприємства також можуть збільшити свою наукову складову і готувати для себе кадри. Зрозуміло, промисловість інвестує в ті наукові галузі, які пов'язані з бізнесом. Економічні науки лідирують за кількістю професорів – 38 %, інженерні науки становлять 22 %, гуманітарні і соціальні науки – 20 % [5, с. 62–66].

Отже, підвищення якості підприємницької освіти у навчальних закладах через оновлення навчальних програм, підготовку і видання сучасних, зокрема електронних підручників, а також втілення в реальність концепції відповідальності бізнесу за підготовку кадрів сприятиме економічному зростанню країни на основі використання висококваліфікованої праці.

Однак необхідні сприяння та підтримка держави шляхом застосування фінансових стимулів розвитку молодіжного інноваційного підприємництва. Вчені виокремлюють декілька їх груп, насамперед, такі: інвестування фінансових ресурсів, формування заохочувальних фондів, бюджетні методи стимулювання, фінансові пільги та санкції [7]. Вважаємо за доцільне застосування фінансових пільг (пільгових кредитів); бюджетних методів (запровадження нижчих ставок податку на ту частину прибутку, яка спрямовується на створення нових робочих місць; зменшення до половинного розміру сплати податку на прибуток в разі випуску підприємством не лише інноваційної продукції, але й надання інноваційних послуг); заохочування збільшення питомої ваги частково зайнятих у загальному обсязі найманих працівників тощо.

Світовий досвід розробки та реалізації програм сприяння розвитку молодіжного підприємництва засвідчує, що застосовуються різноманітні види фінансових стимулів. Наприклад, у Швеції молоді безробітні для заснування власної справи можуть звернутися за фінансовою допомогою. Початкові субсидії надаються на шість місяців, їхній розмір дорівнює обсягу щоденної допомоги з безробіття за піврічний період.

У Великій Британії діє програма з надання допомоги безробітним, які бажають розпочати власний бізнес. Безробітні протягом тринадцяти тижнів і більше отримуватимуть основну або додаткову допомогу з безробіття. В Австрії та Франції важливим засобом заохочення до створення молодими безробітними власних підприємств є надання позик (зокрема і безпроцентних) або виплата всієї допомоги із безробіття за максимальний термін.

У Греції саме малі та середні підприємства більшою мірою забезпечують зайнятість завдяки постійному процесу самооновлення і пристосування до ринку, тому держава сприяє їхньому розвитку, надаючи фінансові пільги (у вигляді пільгових кредитів), бюджетні методи стимулювання (податкові пільги), інвестування фінансових ресурсів, яке пов'язане із закупівлею устаткування й оренди приміщень.

Внаслідок проведення інтенсивних економічних реформ у таких країнах, як Чехія, Угорщина, Польща, Словаччина, країнах Прибалтики, там вже створено потужний приватний сектор, який виробляє більше, ніж половину ВВП і забезпечує зайнятість значної частини людських ресурсів. Цьому успішно сприяє дієва політика держави щодо підтримки молодіжного підприємництва. Зокрема, в Угорщині безробітній молоді, яка бажає заснувати власну справу, надається, допомога у вигляді субсидії для полегшення перших кроків у підприємницькій діяльності. Їм гарантується визначений дохід протягом періоду, коли розпочата справа можливо і не принесе бажаного прибутку, або надається кредит на пільгових умовах.

У Польщі, наприклад, банки надають безробітній молоді позики на організацію малого підприємства. Доступність позик необмежена, але для їх отримання треба скласти бізнес-план. Умови надання позик пільгові – 50 або 75 % від банківської процентної ставки. Різницю між процентною та кредитною ціною позики відшкодовують міські центри зайнятості, які визначають у Польщі фінансову

політику на ринку праці.

Однак, безробітна студентська молодь України не має можливості для заснування власної справи, оскільки державними програмами сприяння розвитку молодіжному підприємництву не передбачено початкових субсидій. Крім того, є положення у Законі України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», введене в дію з 1.01.2001 р., про одноразову виплату допомоги по безробіттю для організації безробітною молоддю підприємницької діяльності та у 2012 році середній розмір річної допомоги по безробіттю в Україні (впродовж 6–12 місяців) становив 1200–1300 грн. Якщо зважити на рівень цін на обладнання, оренду приміщення, то, зрозуміло, що цих грошей недостатньо для започаткування підприємницької діяльності.

Значимо, що в кращій ситуації знаходяться молоді люди, які мають певний стаж роботи, оскільки величина допомоги для зайняття підприємницькою діяльністю визначається рівнем оплати праці з попереднього місця роботи. Право на одноразову допомогу мають молоді люди, що досягли 18 років, зареєстровані як безробітні за місцем проживання і отримують допомогу з безробіття. Але за умови, що на ринку праці для них немає роботи, яка їх влаштує.

Зрозуміло, що величина одноразової допомоги для заснування власної справи безробітною молоддю є недостатньою, порівнюючи з необхідним стартовим капіталом, вона в 10–20 разів занижена. Крім того, оскільки в країні є невикористані виробничі потужності (у вигляді довгобудів, старих цехів, заводів), їх необхідно переобладнувати під офіси, виробничі приміщення для малого і середнього бізнесу. На нашу думку, величину одноразової допомоги для заснування власної справи треба не лише збільшити в цілому, але й за основу її визначення використовувати середній рівень оплати праці в національній економіці.

Оскільки молодь найшвидше відгукується на нововведення і є високоосвіченою, менше консервативною, то дуже важливим сектором молодіжного підприємництва є сфера високотехнологічних послуг. Наприклад, ще в 90-х роках ХХ ст. у Франції, Великобританії в цій сфері працювало 2/3 всіх зайнятих; а в США ще більше [7–10].

Досвід Індії це підтверджує, де завдяки своїй національній ІТ-стратегії економічно відстала, аграрно орієнтована держава із сотнями мільйонів неписьменних усього за декілька років перетворилась у регіонального промислового лідера, одного з провідних виробників продукції хайтек на азіатському континенті та провідного учасника ринку програмного забезпечення і телекомунікацій. Цьому сприяло:

- співпраця з американськими ТНК (General Electric і Citibank), які розміщували свої замовлення в Індії;
- державна підтримка іноземного інвестування в національну економіку (звільнення від мита, відміна податку на прибуток для фірм-експортерів) упродовж 1990–2010 рр.;
- дешевша праця індійських фахівців порівняно із західними розробниками (у п'ять разів), що дало змогу корпораціям зекономити до 60 % стандартних контрактних витрат.

Тепер, коли ІТ-фахівці стали авторитетною і навіть привілейованою соціальною групою, їхній рівень оплати в середньому за рік становить 15–30 тис. доларів, а місячна зарплата в 60 дол. Ще нині вважається пристойною в країні.

Позитивні зміни відбулися в справі створення програмного забезпечення на замовлення, надання пов'язаних з ним послуг, розроблення стандартизованого комп'ютерного обладнання і його сервісного забезпечення. Саме ці сфери забезпечили Індії вихід до передових країн світу. На виробництво програмного забезпечення тепер припадає 16 % індійського ВВП. У 90-х роках ХХ ст. цей сектор зростав на 40 % щорічно і його обсяг до 2010 р. має становити 50 млрд дол., а в 2020 р. частка галузей, пов'язаних з високими технологіями, матиме 28–30 % ВВП країни [6, с. 15]. На основі людського потенціалу в Індії вже сформувалась нова генерація національних ІТ-підприємців. Тепер набагато престижніше будувати кар'єру і досягати добробуту, не залишаючи батьківщини, бо для цього є виробничі й соціальні передумови.

Згідно з теорією Кастельса, початкова фаза інформаційного суспільства – це не що інше як індустріальне суспільство разом з багатоманітними цифровими інформаційно-комунікаційними послугами, так би мовити «оцифроване» суспільство. Компанія «Lucky.Net», на підставі аналізу західного досвіду розвитку Інтернету та електронного бізнесу, розробила трирівневу систему оцінок впливу Інтернету на економіку країни [2]. Відповідно до неї, вітчизняна економіка має стати каталізатором розвитку ІТ-індустрії країни. Оскільки у 2008 р. потенційний ринок Інтернету досяг в Україні понад 10 млн користувачів.

Продукція та послуги Інтернету мають певні особливості. Зокрема, майже всі витрати припадають на етап розробки та виходу на ринок. Ціна програмного забезпечення визначається витратами на його розробку. Його відтворення на відміну від машин, де постають щоразу нові затрати на сировину, працю, використання капіталу та поширення через мережу, – це мізерні витрати. Інтернет вигідний, бо підприємства отримують від нього велику фінансову користь, але водночас він зумовлює спосіб ведення бізнесу.

Розвитку Інтернету властиві певні особливості. Якщо на початковому технологічному етапі його розвитку економічні зв'язки із секторами індустріальної економіки не мали особливого значення, бо всіх цікавив лише доступ у мережу, то тепер Інтернет став використовуватись як інформаційно-комунікаційна основа для електронного бізнесу (дистанційне навчання, телемедицина та ін.). А. Габович вважає: «Інтернет – це гроші. Науковість доходи, засновані на неухильному дотриманні прав інтелектуальної власності» [6, с. 12–13].

В Україні також створено діючі зразки інтелектуальної високопродуктивної кластерної

багатопроекторної системи, яка є перспективним напрямом вітчизняної конкурентоспроможної індустрії комп'ютеробудування. Фактично це суперкомп'ютери, які здатні забезпечити розв'язання багатьох завдань економіки, науки і техніки, оборони і безпеки країни [3]. Таким чином, інтернет-технології – це саме та сфера, завдяки розвитку якої Україна, використовуючи свої людський, виробничий і науково-технологічний потенціали, зможе скласти конкуренцію іншим країнам на світовому ринку і покращити головні макроекономічні показники. Однак темпи зростання мережі Інтернет в Україні поки що недостатні.

Висновки. Отже, перспективними сферами інноваційної зайнятості молоді є високотехнологічні галузі сектору інформаційно-комунікаційних технологій і соціальних послуг, де за допомогою різноманітних фінансових стимулів необхідно активізувати розвиток молодіжного підприємництва.

Сучасну систему формування інноваційного потенціалу молоді для розвитку молодіжного підприємництва визначають: стан розвитку нашої держави, який обумовлює інституціональне середовище в країні; рівень матеріального забезпечення більшості українських громадян, який не дозволяє достатнім чином сформувати інноваційний потенціал молоді на рівні розвинених європейських країн; загальна система середньої та вищої освіти, яка потребує подальшого переосмислення змісту надання освітніх послуг, спрямованого на підготовку суб'єктів господарювання у ринковому середовищі, що передбачає впровадження нових інформаційних технологій та інноваційних методів у навчальний процес; невпинний «відтік молодих мізків» за кордон, який знижує кількість та якість кваліфікованих молодих спеціалістів в Україні; безробіття серед випускників ВНЗ з економічною та юридичною освітою, оскільки правове та економічне середовище не є сприятливим для їхньої самозайнятості та відкриття власної справи; невисокий рівень загального соціокультурного розвитку, який свідчить про пасивність та небажання молоді до соціалізації у суспільстві, що знижує можливості до творчого різностороннього збагачення.

Література

1. Бойко З. Проект «Проблеми трудової міграції української молоді» [Електронний ресурс] / Злата Бойко // Інформаційний департамент «Дискорпус». – 2010. – № 2. – Режим доступу : <http://www.dipcorpus.info.at.ua>.
2. Вовканич С. Й. Активізація наукової діяльності молоді в системі інноваційного розвитку / С. Й. Вовканич, О. Т. Риндзак. – Львів : ІРД НАН України, 2006. – 186 с.
3. Гаташ В. Бізнес-інкубатор для маленьких і середніх інноваційних фірм [Електронний ресурс] / В. Гаташ. – Режим доступу : <http://www.zn.kiev.ua>.
4. Шкурупій О. В. Інтелектуальний капітал в трансформаційній економіці : [монографія] / О. В. Шкурупій / Укоопспілка; Київ. нац. економ. ун-т ім. Вадима Гетьмана; Полтавський ун-т споживчої кооперації України, кафедра міжнар. економ. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – 268 с.
5. Павленко І. А. Інноваційне підприємництво у трансформаційній економіці України / І. А. Павленко / Київ. нац. економ. ун-т ім. Вадима Гетьмана. – К. : КНЕУ, 2007. – 248 с.
6. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку : [монографія] / Зянько В. В. / Вінницький нац. техн. ун-т. – Вінниця : УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2008. – 397 с.
7. Empowering Entrepreneurship Success: Junior Achievement's 2010 Teens and Entrepreneurship Survey [Електронний ресурс] – New York, 2010. – Режим доступу : <http://www.ja.org>.
8. Florida R. The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life [Електронний ресурс] – New York, 2002. – Режим доступу : <http://people.vanderbilt.edu>
9. Miller & Newberg, Inc.. FigurativelySpeaking (2002) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.miller-newberg.com/html/4.2002.pdf>
10. Millar, G.W. E. Paul Torrance – «The Creativity Man» [Електронний ресурс] – NJ: AblexPublishing, 1997. – Режим доступу : <http://www.amcreativityassoc.org>

References

1. Boiko Z. Proekt «Problemy trudovoi mihratsii ukrainskoi molodi» [Elektronnyi resurs] / Zlata Boiko / Informatsiyni departament «Dyskorpus». – 2010. – #2. – dostupnyi z : <http://www.dipcorpus.info.at.ua>.
2. Vovkanych S. Y. Aktyvizatsiia naukovoї diialnosti molodi v systemi innovatsiinoho rozvytku / S. Y. Vovkanych, O. T. Ryndzak. – Lviv : IRD NAN Ukrainy, 2006. – 186 s.
3. Hatash V. Biznes-inkubator dlia malenkykh i serednykh innovatsiinykh firm [Elektronnyi resurs] / V. Hatash. – dostupnyi z : <http://www.zn.kiev.ua>.
4. Shkurupii O. V. Intelektualnyi kapital v transformatsiinii ekonomitsi : monohrafiia / O. V. Shkurupii / Ukoopspilka; Kyiv. nats. ekonom. un-t im. Vadyma Hetmana; Poltavskiy un-t spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy, kafedra mizhnar. ekonom. – Poltava : RVV PUSKU, 2008. – 268 s.
5. Pavlenko I. A. Innovatsiine pidpriemnytstvo u transformatsiinii ekonomitsi Ukrainy / I. A. Pavlenko; Kyiv. nats. ekonom. un-t im. Vadyma Hetmana. – K. : KNEU, 2007. – 248 s.
6. Zianko V. V. Innovatsiine pidpriemnytstvo: sutnist, mekhanizmy i formy rozvytku: monohrafiia / Zianko V. V. / Vinnytskyi nats. tekhn. un-t. – Vinnytsia : UNIVERSUM– Vinnytsia, 2008. – 397 s.
7. Empowering Entrepreneurship Success: Junior Achievements 2010 Teens and Entrepreneurship Survey // [Elektronnyi resurs] – New York, 2010. – dostupnyi z : <http://www.ja.org>.
8. Florida R. The Rise of the Creative Class. And How Its Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life // [Elektronnyi resurs] – New York, 2002. – dostupnyi z : <http://people.vanderbilt.edu>

Рецензія/Peer review : 12.7.2013 р. Надрукована/Printed : 18.8.2013 р.

Рецензент: д.е.н., проф. кафедри міжнародних економічних відносин
Хмельницького національного університету Нижник В.М.

УДК 331.5.024.5

Т.Г. КРАВЦОВА

Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В КОНТЕКСТІ ЗАВДАНЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ

У статті обґрунтовано актуальність та стратегічні завдання інституалізації соціально-трудо­вих відносин в контексті необхідності прискорення модернізаційних перетворень у трудовій сфері в сучасних умовах соціально-економічного розвитку України.

Ключові слова: соціально-трудо­ві відносини, модернізація, інституціалізація, формалізація трудових відносин, соціальний капітал.

T. KRAVTSOVA

Institute of demography and social research of the Ukrainian Academy of Sciences

INSTITUTIONALIZATION OF SOCIAL AND LABOUR RELATIONS IN THE CONTEXT OF MODERNIZATION TASKS

Abstract. The relevance and strategic objectives of social and labour relations institutionalization in the context of the need to accelerate the modernization reforms in sphere of employment in today's conditions of Ukraine's socio-economic development have been proved in the article, as well as main directions of the state policy towards the formalization of social and labour relations, guaranteeing their democracy and high social and economic standards for hired labour. The need of legalization of this area in order to ensure the predictability of socio-economic development and to increase significantly the effectiveness of state policy in the area of modernization of social and labour relations have been proved.

Key words: social and labour relations, modernization, institutionalization, the formalization of labour relations, social capital.

Постановка проблеми. Модернізація соціально-трудо­вих відносин (СТВ) націлена на широке розповсюдження та інституалізацію «гуманізованих» суспільних відносин та розбудову ефективно функціонуючої соціально орієнтованої економіки з досягненням високих соціальних стандартів та показників людського розвитку шляхом забезпечення продуктивної зайнятості населення. В період загострення кризових явищ саме сфера соціально-трудо­вих відносин, яка, фактично, є вузловою точкою перетину всіх без винятку соціально-економічних процесів у суспільстві, набуває домінуючого значення з точки зору виникнення осередків соціальної напруги, і водночас виступає в ролі каталізатора суспільного розвитку за умови реалізації успішних програм модернізації СТВ, оптимізації й зростання ефективності взаємовідносин між усіма учасниками трудової сфери.

Аналіз останніх джерел. Актуальність проблематики інституалізації соціально-трудо­вих відносин в контексті завдань модернізації широко відображена у працях вітчизняних науковців, зокрема, Т.А. Заяць, Д.П. Богині, О.А. Грیشової, А.М. Колога, Е.М. Лібанової, Л.С. Макарової, В.М. Новікова та ін. Втім, на тлі ескалації кризи довіри в українському суспільстві та гострих протиріч між капіталом і найманою працею, проблематика формалізації соціально-трудо­вої сфери та приведення її у відповідність з організаційно-правовими, соціальними та економічними стандартами високорозвинених демократичних суспільств постає особливо гостро. Необхідність істотного прискорення модернізаційних перетворень в напрямку досягнення цих цілей і зумовила вибір теми дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Попри сформовані в Україні базові інституційні передумови функціонування соціально-трудо­вих відносин ринкової економіки, надзвичайно актуальною залишається проблема якісного оздоровлення інституціонально-трудо­вого середовища в напрямку подолання пануючої у суспільстві системної корупції, істотного скорочення неформального сегменту трудової сфери та приведення соціально-трудо­вих відносин у відповідність з сучасними принципами функціонування високорозвиненого правового демократичного суспільства. В практичній площині реалізація стратегічного напрямку формування відповідних інституціональних умов насамперед актуалізує забезпечення таких базових передумов:

- Реалізація дієвої програми системної боротьби з корупцією та правовим нігілізмом на всіх рівнях державної влади та у суспільстві загалом.
- Формування підкріпленого реальними кроками і досягненнями позитивного іміджу державної влади як основного рушія модернізації інституційного середовища СТВ та повернення довіри суспільства до